

MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI

1943

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864-1944

Öyküler

MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI
ŞEHİRDE BİR ŞEKAVET
ALLAH GÖNLÜNE GÖRE VERSİN
MİSAFİR
DAĞLARIN ŞENLİĞİ
AHLAK HUMMASI
ASANSÖR

MELEK SANMIŞTIM ŞEYTANI

KİŞİLER

Kayınpeder Yetmiş beş yaşındadır. Gençliğinde çok çapkındır. Yaşlanınca dine yönelmiştir.

Kaynana Kızına, Hüsnü hakkında sürekli kötü şeyler söyleyip, onu dolduruşa getiriyordur. Öyküde dırdırcı, gözü açık bir kadın olarak anlatılır.

Hüsnü Bedriye ile üç yıllık evlidir. İki yaşında bir çocukları vardır. Karısının ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Karısının hâkimiyetinde bir ilişkileri vardır.

Bedriye Hüsnü ile evliliğinde çok baskıcıdır. Onu çok kıskanır fakat belli etmemeye çalışır. Yine de kocası onun gizlemeye çalıştığı duygularını anlar.

Servinaz Bedriyelerin evinde hizmetli olarak çalışmaktadır. Annesi ölürken kızını onlara emanet etmiştir. Yirmi beş yaşlarında, çok fark edilecek kadar bir güzelliği olmayan bir genç kızdır. Evin beylerine hizmet etmemesi ve ortalarda çok gözükmemesi yönünde tembihlidir.

Aziz Evin selamlık bölümünde kalan, hizmetlidir. Yirmi be yaşlarında bir Anadolu çocuğudur.

ÖYKÜ

Hüsnü ve Bedriye'nin evliliği Hüsnü, karısının kıskançlıklarından, onun üzerindeki baskısından bunalmaya başlamıştır. Karısı her ne kadar belli etmemeye çalışsa da yeni aldığı bir kıyafet ona yakışsa, saçını farklı tarasa, her gün kıyafet değiştirse hemen yakışmadığı, iyi olmadığı yönünde sözler söylüyor ama kıskandığını inkâr ediyordur. Hüsnü karısına sık sık aşkını ilan ederek, ona ömrü boyunca gönüllü köle olduğunu söyleyerek karısını ikna etmeye çalışır. Fakat bu davranışları yapmadığı günler Bedriye başka sebepleri bahane ederek kocasının üstüne gider ve büyük tartışmalar çıkar. İlk zamanlar bu durumları alttan alan Hüsnü giderek daha fazla bunalmaya ve tartışma çıkarmaya başlar.

Hüsnü'nün, Servinaz ile bakışması Karısının kıskançlıkları Hüsnü'de daha fazla öfkeye sebep olur. İntikam için onu aldatma isteği ile dolar. O günlerde bir kez Servinaz ile birbirini gördükleri kısa bir an yaşarlar ve kız hızlı şekilde kaçarken ona gülümser. Bu durum Hüsnü'nün dikkatini çeker. O günden sonra Servinaz ile tekrar karşılaşmanın yollarını arar. Kızı sürekli hayal eder ve hayal ettikçe onu daha fazla arzulamaya ve idealize etmeye başlar.

Bedriye ve annesi, evden uzaklaşır Hüsnü, artık sürekli Safinaz'ı görmek için fırsat kolluyordur. Bu yüzden evi baştan aşağı dolaşması ise karısının dikkatini çekiyor, adeta her şeyi kanıtlayacağı günü bekliyordur. Bir gün Bedriye'nin kardeşinin erken doğum haberi gelir, durumu kritiktir. Kayınvalidesi ve eşi hemen onun evine giderler. Servinaz da birkaç ayda bir, uzak bir akrabasının evine gidip iki, üç gün kalıyordur. Akrabasından döndüğü gün, Bedriyelerin evde olmadığı güne denk gelir. Hüsnü bu duruma çok sevinir. Bir daha eline böyle fırsat geçmeyeceğini düşünüyordur.

Hüsnü'nün sadakatsizliği Evin harem kısmında sadece üç kişidirler. Kayınpederi, o ve Servinaz. Selamlık kısmı ile evi ayıran kapıyı sürgüler. Kayınpederinin yemeğini yedirir, ilaçlarını içirir ve uyuduğundan emin olur. Büyük bir heyecanla Servinaz'ın odasının önüne gider. Bir süre sonra cesaretini toplar ve kapıyı çalar. İlk seferde kapı açılmaz. İkinci seferde Servinaz kim olduğunu sorar ve kapıyı açmak istemez. Hüsnü, kendisinden zarar gelmeyeceğine sözleriyle onu ikna eder. Kapı açılınca Servinaz'ı bu kadar yakından ilk kez görür. Sandığı kadar güzel olmadığını, hayalinde onu büyüttüğünü anlar. Ulaşılmaz oldukça cazibesi artmıştır. Yine de içinde ki istek geçmemiştir. Kapıyı açar açmaz da kızla yakınlaşmaya başlar ve ikna etmek için fazla uğraşmasına gerek kalmadan Servinaz ile birlikte olurlar.

Hüsnü'nün pişmanlığı Sabah olduğunda bir anlık şehvet duygusuyla yaptıklarına pişman olur. Durumun saklanması imkânsız olduğun biliyordur. Karısı duyunca ondan ayrılacaktır. Servinaz gibi bakire bir kızın da hayatı mahvolacaktır. Hüsnü, kızı isteksizce öper ve hemen odadan ayrılır. Servinaz'ın onun aksine olaya karşı soğukkanlı yaklaşması dikkatini çeker. Onunla ilgili bir planı olup olmadığını düşünür. O andan itibaren de Servinaz ile karşılaşmamak için elinden geleni yapar.

Bedriye'nin şüpheleri İkinci gece karısı eve döner. Kardeşi ve bebek iyidir. Bedriye, Servinaz'ı gördüğünü, yüzünün her zamankinden daha solgun olduğunu ve hareketlerinde tuhaflık fark ettiğini söyler. Kocasına imada bulunuyor gibidir. Evde kimsenin olmadığı akşamları ilgili sorular sorar ve hoşnutsuz olduğunu hissettirir. Hüsnü ise kısa cevaplarla geçiştirir. Babasının sözlerini hatırlayıp uygulaya karar verir. Aldattığı ortaya çıksa bile asla kabul etmeyecektir.

Servinaz'ın hamileliği öğrenilir Üç ay sonra, evdeki yaşlı hizmetçi kadın Hüsnü ile konuşmaya gelir. Bedriye'ye bir şey söylememiştir. Servinaz'ın hamile olduğunu düşünüyordur. Ona göre tüm belirtileri taşıyordur. Hüsnü beyninden vurulmuşa döner ve kadının imalarını görmezden gelerek konuşmayı bitirir. Bir süre sonra durum iyice ayyuka çıkar. Ebe kadın getirilir ve kızın üç buçuk aylık hamile olduğu öğrenilir. Tam da Hüsnü ile beraber oldukları tarihe denk geliyordur. O günden sonra Hüsnü sürekli dalgın ve endişeli şekilde hayatına devam eder. Sakarlıkları göze batar ve karısı bir durum olduğunu hisseder.

Hüsnü'nün yalanları Bedriye, bu haberi öğrendikten sonra perişandır. Kocasıyla konuşmaya gelir. Kavga etmek istemediğini, her şeyi itiraf edip bu ilişkiyi artık bitirmelerinin en iyi olacağını söyler. Ayakta zor duruyor gibidir. Servinaz tüm sıkıştırmalarına rağmen kimden hamile kaldığını söylemiyordur. Fakat er geç öğreneceklerdir. Hüsnü önce anlamamalıktan gelir ama karısı açık açık konuşunca hemen yalan uydurmaya çalışır. Bedriye, kızın hamile kaldığı tarihin kendisinin evde olmadığı tarihe denk düşüğünü, dalgınlıklarının sebebini, önceden Servinaz ile bakışmalarını yakaladığını söyleyerek iddiasını kanıtlamaya çalışır. Hüsnü ise bunlara yalanlarla karşılık verir. Dalgınlıklarının sebebinin iş yerindeki bütçe açıkları olduğunu, Servinaz'ın akrabasının yanında başına bir şey gelip hamile kalmış olabileceğini söyler. Servinaz'ın üstüne suç attığı içinde vicdan azabı hisseder. Ayrıca onunla hiçbir zaman işaretleşip bakışmadıklarını, kendisinin suçlamak için bu yalanları uydurduğunu iddia eder. Bedriye söylenenlerden tatmin olmaz. Servinaz'ı bir şekilde konuşturacağına inanıyordu. Hüsnü de içten içe Servinaz'a minnettardır. Onu ele vermemek için konuşmaması ile kızı vicdanında yüceltir.

Aziz'in itirafı Günler böyle geçerken Hüsnü bir plan yapmak zorunda olduğunu hisseder. Yoksa olaylar kontrolden çıkacaktır. En sonunda hizmetlisi Azizle konuşup bu duruma onu dahil etmeye karar verir. Riskli bir plandır. Servinaz bundan hoşlanmayabilir diye de düşünür ama aklına başka çare gelmez. Annesinin hesabında bir miktar para vardır. Onu ikna ederek paranın bir kısmını alır. Bu parayı onlara verecektir. Aziz'i odasında bekler ve Aziz geldiğinde tavrındaki mahcubiyeti, suçluluk ifadesini hisseder. Aziz, odaya korkarak girmiştir. Bu durum Hüsnü'nün dikkatini çeker ve Aziz'in üstüne gider. İlk önce onu suçlamaya başlar. Aziz ayaklarına kapanarak hemen itirafta bulunur. Gençliğinden dolayı bir hata ettiğini ve tamiri için elinden geleni yapacağını söyler. Hüsnü öğrendiği bu olayla yeniden doğmuş gibi kendini hafif hisseder. Servnaz'ın da melek değil adeta şeytan olduğunu düşünür. Yaşadıkları ilişkiyi olağan karşılamasının sebebini de bu birlikteliğe yorar.

Hüsnü ve Bedriye barışı Hüsnü karısına haber vermek için odadan çıktığında onunla karşılaşır. Kapıyı dinleyen Bedriye tüm konuşulanları duymuştur. Kocasından özür diler ve mutluluk gözyaşları döker. Hüsnü de hissettiği suçluluk duygusuyla karısına sarılır. Ateşli şekilde öpüşürler ve o gece tutkuyla birlikte olurlar.

Servinaz ve Aziz evlenir Servinaz ve Aziz evlendirilir. Hüsnü karısını ikna ederek affedilmelerini sağlar. Düşündüğü paranın üstüne biraz daha para katar ve ikisine ayrı bir ev satın alınır. Aziz iyi bir maaşla başka bir işe sokulur. Hüsnü iki gencin uzun süredir birlikte olduğunu anlar. Servinaz'ın bebeğin babasını itiraf etmeme sebebinin de ona iyilik yapmak için olmadığını kavrar. İki erkekle birlikte olduğu ortaya çıkmasını diye gizlediğini düşünür. Servinaz, evliliklerinin altıncı ayında doğum yapar ve oğlan çocuğu doğurur. Etrafa göre vakitsiz doğumdur ama çocuk çok sağlıklıdır, zamanında doğmuş gibi görünüyordur. Durumun iç yüzünü bilmeyenler şaşırır. Hüsnü'nün kafasını kurcalayan ise çocuğun kendisinden de olma ihtimalidir. Eğer çocuk ondansa kendi çocuğunun daha fakir bir ailede büyümesine izin vermiş gaddar bir baba durumunda olacaktır. Bu tür olaylarda, kadınlara gayri meşru çocuk doğurmalarından dolayı kötü gözle bakılmasına rağmen, erkeklerin eşi harici başka kadından çocuk sahibi olması ahlaksızlığının neden düşünülmediğini sorgular. Buna benzer olayların çok sık olduğunu ima ederek, şeriatın ölüyü anarken baba adını kullanmamasındaki usulüne hak verir.

TEMALAR

Kıskançlık Kıskançlık duygusu ilişkiye zarar vermektedir. Bedriye Hanım, aşırıya varan kıskançlıklarıyla kocasını evine bağlamak ister ama tam tersi etkide bulunur. Kocasını baskılardan bunalıp karısından sıkılır.

Gayrimeşru ilişkiler/Aldatma Öyküye göre gizli saklı, gayri meşru ilişkiler bilinenden çok daha fazladır. Bu sebeple dönemin şartlarına göre çocukların annesinin kesin olarak bilinebilirliğine karşı, babasının kim olduğunun kesin şekilde bilinemeyeceğine dikkat çekmiştir. Kimi zaman bu durum ortaya çıkmazken kimi zaman farklı durumlar gelişmesine sebep olmaktadır. İlişkilerde kadınlara kötü gözle bakılırken, erkeklerin ahlaksızlıkları toplum tarafından daha kabul edilebilir görünmektedir. Bu da toplumun adaletsizliğidir.

KARAKTER ANALİZİ

Hüsnü (Sadakatsiz)

Karakter Hüsnü, sadakatsiz bir kocadır. Karısının kıskançlıklarının da etkisiyle bulduğu ilk fırsatta onu aldatır. Ayrıca karısı ve kaynanası, evde ona huzur vermemesine rağmen rahat bir yaşamı olduğu için sesini pek çıkarmaz. Çıkarıcı davranır. Hataları ile yüzleştiğini ve kendine öz eleştiri yaptığını da görürüz. Fakat evliliğini bozmamak için yalan söylemeye devam eder. Vicdan azabını içinde yaşar.

Aktivite Memur olan Hüsnü, çalıştığı birimde muhasebe işleri ile ilgilenmektedir. Karısının hakimiyeti altında yaşadığı ve çok hareketli bir sosyal hayatı olmadığı söylenebilir.

ÖRNEK ANILAR

Yalancı/Bencil Hüsnü, sadakatsizliği ortaya çıkmasını diye Servinaz aleyhinde konuşur. Karısının öne sürdüğü tüm iddialara yalanlarla karşılık verir. "Bu uygunlukta Servinaz'ın Beykoz'da bir kazaya uğramış olmasını akla getirmeyip de neden benim aleyhime bir delil çıkarıyorsun?"

Sadakatsiz/Bencil Hüsnü, Servinaz ile birlikte oluncaya kadar hep onu hayal etmiş fakat birlikte olur olmaz ondan soğumuştur. Kendi istediğini elde ettikten sonra Servinaz'ı görmemek için elinden geleni yapmıştır. "Geceyi metresimin döşeğinde geçirdim. Ortalık ağarırken gözlerimi açtım. İkimiz de bitap yorgunduk. O, uyuyor görünüyordu. Altında kalmış olan kolumu usulcacık çektim. Şöylece bir yüzüne baktım. Bütün arzularım sönmüştü. Hayalden hakikate dönen kadın eti etime temas ederek yanımda yatıyordu. Maddileşen hayalde hiç tat kalmamıştı."

Çıkarıcı Hüsnü'nün çıkarıcı bir insan olduğu söylenebilir. Karısının baskılarına ve onun ailesi ile yaşamaya çok istekli değildir. Fakat maddi yönden rahat olduğu için düzenini bozmak istememektedir. "Karım bu hâkimiyeti altında bana candan tutkundur. Bunu pekala seziyorum. Aldırmayarak mağlup görünüyorum. Çünkü elim yufkaca... Bu damatlık sayesinde geçim sıkıntım yok, rahat yaşıyorum. Yalnız zor katlandığım bir işkence var, karımın haddinden fazla kıskançlığı."

ŞEHİRDE BİR ŞEKAVET

KİŞİLER

Kanlı Sadık Bir çok suç işlemiş, acımasız bir hayduttur.

Ali Baba Zar zor geçinen, çalışamadığı için ailesine bakmakta zorlanan bir ihtiyardır. Oğlu, karısı ve sağır olan kız kardeşiyle yaşamaktadır.

ÖYKÜ

Ali Baba'nın hikayesi Vasfiye Hanım, komşusu Emine'yi ziyarete gelir. Emine ile bahçede kısa bir sohbete girişirler. Emine, Ali Baba'nın evinin durumunu sorar. Kocasına sormuştur ama konu ile ilgili konuşmasına bile izin vermediğinden merakı artmıştır. Emine Hanım'da bunu konuşmaya geldiğini söyleyerek duyduklarını anlatmaya başlar. Ali Baba'nın geçim sıkıntısına tanıdıklarından birisi çözüm önerisinde bulunmuştur. Evlerini yaz için kiraya verebileceklerini, insanların temiz hava almak için böyle yerlere geldiğini söylemiştir. İhtiyarın evi bakımsızdır. Bu şekilde kiraya veremeyeceğini bilir fakat iş aklına yatar. Yoksa açlık içinde yaşayacaklardır. Bir miktar borç alırlar. Evin birkaç yerini tadilat ile onarır, badana yaparlar. Bahçeyi temizlerler, ekerler ve bakım yaparlar. Gelen kiracıların beğenmesi içinde evi güzelce temizlerler. Birkaç kişi evi görmeye gelir fakat para da anlayamazlar. Bu sırada bahçede ki kulübede kalmaya da başlamışlardır.

Evdeki yabancılar Bir akşam evlerinin içinden mum ışığının geldiğini görürler. Kimi cinler, periler geldiğini düşünür. Kimi yeni kiracılar olabileceğini öne sürer. Ali Baba karısını ve oğlunu susturur. İddialarının gerçekçi olmadığını sebepleriyle açıklar. Eve gidip kapıyı çalar. İlk seferde açılmayan kapı bir süre sonra açılır. Evde iri yarı birkaç adam vardır. Ali Baba, ev sahibi olduğunu söyler. Evi tutmak için onunla görüşmeleri gerektiğini aktarır. Adamlar anlamazlığa gelerek onu tersler. Ali Baba ısrar edince de evi boş bulduklarını, boş bulunan evlere kim yerleşirse onun sayılacağını, kanunun değiştiğini söylerler. Ali Baba söylenenlere karşı çıkar. 150 lirayı peşin olarak ödemezlerse hemen evden çıkmaları gerektiği konusunda adamı uyandır.

Haydutların saldırısı Adam içeriden arkadaşlarını çağırır. Ali Baba'ya para ödeyeceğini, parayı getirmelerini söyler. Adamlar ellerinde sopalarla gelir. Ali Baba'yı dövemeye başlarlar. Karısı, kardeşi ve oğlu yardım edecek gibi olur ama içlerinden biri onlara da tekme tokat sallayınca dağılırlar. Yaşlı adam perişan olup salavat getirmeye başlar. Evdeki haydut, hakkını helal edip etmediğini sorar. Ali Baba dayak yemekten perişan olduğundan helal ettiğini söyler. Fakat adamlar iki yıl boyunca evde oturmak için, parasını ödediklerine dair kağıt imzalamasını isteyince kabul edemez. Ailesine bakamayacağını, açlıktan öleceklerini söyler. Haydut parasız kalmasının suçunu ona yükler. Yaşadıkları devirde aç kalmamanın yollarını ondan öğrenmesini tembihler.

Kanlı Sadık'ın namı Adamlar Ali Baba'yı tehdit eder ve ihtiyar zar zor kulübesine döner. Oğlu da annesini ve halasını eve getirir. Yaşlı adam ona niye yardım etmediğini sorarak oğluna sitem eder. Oğlu da üç adama karşı ona zaten yardımcı olmayacağını anlatır. Ali Baba bu kez neden komşulara veya polise gitmediğini sorar. Oğlan, komşulara gitmiştir fakat olayı duyan herkes kapıyı sürgülemiştir. İçlerinden birisi sakın polise gitmemesini, evlerine yerleşen haydudun Kanlı Sadık olduğunu, bir çok kez adam öldürüp idama mahkûm olduğunu, hapisten kaçıp namını değiştirdiğini, en son cezasında da aftan yararlandığını söylemiştir. Eğer onu tutuklatırlarsa intikamını almadan peşlerini bırakmayacağını da eklemiştir. Ali Baba'nın oğlu da korktuğundan polise gitmemiştir.

TEMLAR

Yozlaşma Öyküde, halkın güvenliğinin sağlanması konusunda güvenlik güçlerinin etkisizliği, onlara karşı duyulan güvenin azalması söz konusudur. Haydutların istedikleri gibi usulsüz davranabilmesi ve halkın korku, çaresizlik hissetmesi bu duruma ait örneklerden biridir. Bu durum insanlar arasındaki bağlarında zayıflamasına, yardımlaşmanın ve duyarlılığın yok olmasına sebep olmuştur. Yozlaşma, toplumun kurumları ve unsurları arasında yayılarak insanları bencilliğe, toplum değerlerine karşı uzaklaşmaya itmektedir.

ALLAH GÖNLÜNE GÖRE VERSİN

KİŞİLER

Sabih Bey Köşkünde rahat bir hayat yaşayan Sabih Bey, olduğundan daha zengin olduğu sanılan biridir. Herkes ondan yardım, borç ve iyilik istemek için sık sık kapısını çalmaktadır. Derviş'in yardım taleplerine karşı hakarete varan söylemleri olmaktadır.

Derviş Sabih Bey'in ilkokuldan arkadaşıdır. Arkadaşının aksine yoksuldur. Sabih'ten sürekli para istemektedir. Arkadaşının alaycı ve kaba konuşmalarına karşı, çoğunlukla aldırılmaz ve alaycı olduğu söylenebilir.

ÖYKÜ

Sabah ziyareti Sabih Bey, sabah kahvesini içerken uşağı yanına gelir. Derviş'in geldiğini ve onu görmek istediğini söyler. Sabih, arkadaşının sabahın erken saatinde ondan para istemek dışında bir niyetle gelmediğini anlar. Ziyaretini kabul eder.

Sabih ve Derviş'in atışmaları Derviş'i görünce pek iyi görmediğini söyler. Derviş, açlıktan olduğunu, kaç öğündür yemek yemediklerini anlatır. Sabih, kaba şekilde lafı fazla uzatmadan neden geldiğini söylemesini ister. Derviş de bir yüzlük istediğini söyleyerek arkadaşının hakaretlerini duymazlıktan gelir. Sabih, daha önce aldıklarını vermediğini yüzüne vurunca da, onun varlıklı kendisinin yoksul durumu değişmedikçe Sabih'in ahlaklı, kendisinin yüzsüz, ahlaksız olmaya devam edeceğinden şüphesi olmadığını söyler. İki eski dost bu şekilde atışmaya devam ederler. Sabih, ona yarınını düşünmediği için kızar. Derviş ise ondan bugün aldığı paranın hemen gidecek yerleri olduğunu, yarını düşünerek arttırmanın bir yolunun olmadığını anlatır.

Sabih'in öfkesi Konuşma bu şekilde sürerken uşak tekrar içeri girer. Onu görmek isteyen biri olduğunu söyler ve Derviş'e benzediğini söyleyerek gülümser. Onunda yardım istemek için geldiğini düşünürler. Derviş, diğer ziyaretçisinin yanında rahat olamayacağını söyleyerek parayı alıp gitmek ister. Ama Sabih sinirlidir. Ona yine para vereceğinden bu kadar emin olmamasını hatırlatır. Diğer ziyaretçi de para isteyeceğinden, herkese para dağıtmayacağını, gelenin hikâyesine göre kim daha zor durumdaysa parayı ona vereceğini anlatır. Derviş bozulur. İkisinin de aynı derece de zor durumda olduğunu anlarsa ne yapacağını sorar. Sabih, o zaman parayı yarı yarıya paylaşacaktır. Derviş her şeyle alay edilmeyeceğini, bazı durumların bir sınırı olduğunu söyleyerek arkadaşı karşısında ciddileşir. Fakat Sabih bu tavrı ukalaca bulur. Para istemeye gelip felsefe dersi vermeye kalktığını düşünür. Derviş ise ondan para alarak karşılığında ona hikmet verdiğini söyler. Sabih arkadaşının ona akılsız dediğini düşünerek iyice kızar. Ona bugün kesinlikle para vermeyeceğini söyler ve yeminler eder.

Derviş'in üzüntüsü Bu yeminler Derviş'e ağır gelir. Gözleri kararır, şakaklarından soğuk terler akar. Kalbini çok kırıldığını söyler ve Allah'a yalvarmak yerine ona yalvardığı için hata ettiğini ve cezasını gördüğünü kabul eder. Onun da belki muamelesinden dolayı cezalandırılacağını düşünüyordur. Sabih o sırada uşağa ziyaretçi yanına getirmesini emreder.

Sabih'e gelen mektup İçeri giren kişi üstü başı kirli, her yanı yamalı, otuz beşlik iri bir adamdır. Böyle bir eve daha önce hiç girmemiş olduğu bellidir. Yerlerden tavana kadar her yere bakar ve süzer. Sabih ne istediğini sorar. Kendisinin de bilmediğini söyleyince sinirlenir. Adam o sırada anlatmaya koyulur. Erkenden köye giderken önüne dört adam çıkmış ve cebinden bir mektup çıkararak, mektubu tepedeki beyaz eve götürmezse ellerinden kurtulamayacağını söylemiştir. Haydut, belindeki kamayı göstererek köyünü de bildiklerinden bahsedip onu tehdit etmiştir. Ondandır sadece mektubu götürmesi ve başka bir laf etmemesi istenmiştir. Sabih Bey, mektubu alır. Bozuk bir imla ile üç bin lira gönderip canını kurtarması yazılmıştır. Bunun haydutların fidye isteme yöntemi olduğunu anlar. Dehşet içinde kalır. O esnada kâhyası içeri girer ve Paşa Bahçesinde Kutbittin Efendi'nin başına gelenlerden bahsetmeye başlar. Eşkiya ağır tehditlerle iç bin lira istemiş, o da dikkate almamıştır. Beş gün sonra bir baskın yaparak adamı öldürmüşler, ailesine zarar vermişlerdir. Sabih panikle ne yapacağını düşünmeye başlar.

Derviş'in sözleri Derviş o sırada ağır ağır konuşmaya başlar. Biraz önce ona merhamet edip yüz lira verseydi Allah'ın da ona merhamet edebileceğini söyler. Artık üç bin lira ve canı arasında seçim

yapmak zorunda kalmıştır. Bazen Allah'ın adaletinin anında yerini bulacağını da ekler ve Allah gönlüne göre versin diyerek oradan ayrılır.

TEMALAR

Yoksulluk Derviş'in açlık ve parasızlık sebebiyle her türlü hakareti, muameleyi görmemezlikten gelmeye çalışması, durumundaki çaresizliğe dikkat çekmektedir. Özellikle ailesinin aç olması onu bu duruma mecbur bırakmıştır. Aç ve fakire yardım etmemenin ve büyüklük taslamanın cezası ise öykünün sonunda Sabih Bey'in kaldığı zor durumla gösterilir. Zengin olanın ahlaksız kalacağı durumlarla sınanmayacağı, fakirlerin ise sürekli bu duruma maruz kalacağı Derviş tarafından ifade edilir.

MİSAFİR

KİŞİLER

Zarafet İzzet Efendi'nin evinde çalışmaktadır. Lafını esirgemeyen ve abartılı konuşan bir karakterdir.

İzzet Efendi Büyük Hanım, kızları Cezalet ve emektarları Zarafet ile yaşamaktadırlar. Sofu bir kişidir ve alkolün damlasından bile hoşlanmamaktadır.

Halil Efendi Anadolu Kavağı'nda ufak bir memurdur. Ailece zor duruma düşmüşlerdir. Bu sebeple sahip oldukları bir dükkânı elden çıkarıp biraz para temin etmek için İstanbul'a gelmiş, işleri bir türlü hallolmayınca iki çocuğu ve hanımı ile mecbur kaldıkları misafirlik uzamıştır.

Cezalet İzzet Efendi'nin genç kızıdır.

ÖYKÜ

Uzun süren misafirlik Geleli tam on dokuz gün olan misafirler hala gitmiyordur. Evdeki yemek giderleri çok artmıştır. İki de çocuğu olan karı kocayı ağırlamak için evdekiler kendi kaldıkları alanı daraltmak zorunda da kalmışlardır. Memnuniyetsizliklerini ne zaman belli etseler, misafirler tebessümle karşılık vererek konuşmayı derinleştirmeyi engelliyordur.

İzzet Efendi'nin şikayeti Halil Efendi bazı akşamlar cebinde rakısı ve meze yaptığı birkaç zeytinle eve gelmeye başlayınca İzzet Efendi'nin sabrı taşar. Kendisi dindardır ve alkolden nefret etmektedir. Bu şekilde geçen altıncı akşamdan sonra rahatsızlığını Halil Efendi'ye söyler. Her akşam elinde rakı ile gelmesinin uygun olmadığını ifade eder. Misafir oldukça yüzüstü şekilde konuyu farklı noktaya çeker. Zaten ailesi ile onlara yük olduklarını, rakısını da tabii ki ona aldırmayacağını, rakısını kendisinin almasına izin vermesini söyler. Lütüfkârlığı konusunda ev sahibini över. İzzet Efendi maksadının bu olmadığını anlatmaya çalışırken birkaç kelime söyler ama hakikat arada kaynar gider.

Ev sahipleri toplanır Bir gün ev sahipleri bir odaya toplanırlar ve kapıyı sıkı sıkı kapatırlar. Misafirlerden kurtulmak için bir yol bulmaya çalışırlar. Kış için kilere biriktirdikleri yiyeceklerin hızla tükendiğini, pişirdikleri yemeklerle bir türlü doymadıklarını, özellikle çocukların doymak bilmeyip evlerine yerleştiklerinden beri kilo aldıklarını konuşurlar. Evin yardımcısı Zarafet de benzer şeylerden şikayet eder. Özellikle çocuklardan bezmiştir. Halil Efendi'nin kap kaçakları rakı kokutmasından da rahatsızdır. Onlar gitmezse evden ayrılacağını söyler. Misafir kadını da şikayet eder. Kendisinden ödünç iç çamaşırı istemiş, geri verirken de lekeli vermiştir. Lekeleri çıkaramadığı için kullanmaya devam edemediğini anlatır ve kadının pis olduğu söyler.

Misafir kadın hakkındaki şikayetler Bu konuşmalar olurken Cezalet Hanım onları uyarır. Dışarıdan ayak sesi duyduğunu, kadının onları dinleyebileceğini söyler fakat Zarafet umursamaz. Duyarsa duysun diyerek geçiştirir. Sonra Cezalet dadiyı susturur ve o anlatmaya başlar. Misafir kadın dışarı çıkarken bir kez onun çarşafını ve ayakkabısını istemiştir. Bu isteklerine anlam veremeyen kız yine de yardımcı olmuştur. Fakat o günden sonra her dışarı çıktığına ayakkabısını ve çarşafını kullandığını ve ayakkabısının artık eskidiğini söyler. Zarafet borçluların onu tanımaması için çarşafını istediğini iddia eder. Büyük Hanım beladan ne zaman kurtulacaklarını sorarak şakalarını ovmaya başlar. Zarafet yine lafa karışır. Ödünç para bulmaya geldiklerini, bulana kadar da orada kalacaklarını ve onlardan kurtulmayacaklarını anlatır.

Misafir kadına söylenenler O sırada kapı vurulur. Kim o diye sorduklarında misafir kadının sesini duyarlar. Kapıyı açtıklarında kadının ağlamaktan kızarmış gözleri ve mahzun ifadesi ile karşılaşılır. Vedalaşmaya gelmiştir. İki çocuğu da ellerinden tutuyordur. Çok rahatsızlık verdiklerini, haftalarca sayelerinde yiyip içtiklerini ve haklarını helal etmelerini söyler. Misafirin mahzun yüzü ve af dileyici sözleri ev sahiplerinin yüreğine dokunur. Büyük hanım itiraz eder ve rahatsız olmadıklarını söyler. Birkaç hafta değil kırk yıl otursalar yüksünmeyeceklerini söyleyerek neden birden bire gitmeye kalktıklarını sorar. Cezalet de annesini destekler ve bir kusur işleyip işlemediklerini öğrenmeye çalışır. Onu bu şekilde göndermeyeceklerini dile getirir ve ısrar eder. Zarafet ise büyük bir velveleyle çırpınarak onları bırakmayacaklarını, çocuklara çok alıştıklarını, giderlerse evin ıssız kalacağını söyler. Bu sırada mendili çıkarıp bir taraftan ağlar. Çocukların yanıklarını okşar ve dadıları olarak bu akşam ne yemek pişireceği göstermek için onları mutfağa götürür.

TEMALAR

Yozlaşma Misafir ve ev sahipleri olarak karşımıza çıkan karakterlerin iki yüzlü, çıkarıcı samimiyetsiz tavırları öyküde belirgin unsurlardır. Misafir olma ve misafir ağırlama usulleri, gelenekleri düşünülduğünde toplumun değer yargılarından uzaklaşmış oldukları söylenebilir. Ev sahiplerinin misafirler ile ilgili her datayı dillendirmeleri, arkalarından başka konuşurken yüzlerine farklı konuşmaları, misafirlerin iyi niyeti suiistimal ederek ev sahiplerini sömürmeleri bu duruma örneklerdir.

DAĞLARIN ŞENLİĞİ

ÖYKÜ

Ayı sempatisi Anlatıcının aylara karşı sempatisi vardır. Onu ilk defa bir Çingene'nin sopası altında oynarken görüp, sevmiştir. Ama yaşadığı yerde arzu ettiği zamanlar görebileceği hayvanat bahçesi gibi yerler olmadığı konusunda söylenir. Çingenelerin sokaklarda ayı oynatması yasaklandığından beri artık çok hayran olduğu ayların resimlerini kitaplarda, albümlerde görebiliyordu.

Çingene'nin hayvanları Ayı güçlü, kuvvetli ve vakarlı bir hayvandır. Ama özgürlüğünü Çingene'ye kaptırdığından Çingene'nin kalın sopasına boyun eğmek zorunda kalıyordu. Ara sıra boğuk boğuk haykırarak vahşiliğini gösterse de burnundaki hırızmadan uzanan zincir sahibinin elindedir. Göbek atmaktan başka çaresi kalmıyordu. Anlatıcıya göre, bu gösteriye neşe veren diğer bir hayvan Çingene'nin omzundaki maymundur. Ayının aksine maymunlar hafif meşrep ve çok hareketlidir. Soytarılık yaparak herkesi güldürür. Ayıyı ağır sanatkar, maymunu palyaçoya benzetir.

Ayların maarifleri Ayının bir sürü numarası vardır. Kocakarılar gibi bayılmak, yeni gelin gibi utanmak, insan gibi iki ayak üstünde durmak, tiryakiler gibi içmek, köçekler gibi göbek atmak... En iyilerinden birisi de bazen sahibi ile yaptığı güreşlerdir. Bu gösteride sahipler her zaman ayıya yenilmektedir. Bazen etraftan itirazlar gelir ve ayı kadar güçlü olduğu söylenerek yenildi diye Çingene ayıplanır. O zaman Çingene yüzünü buruşturarak felsefesini anlatıyordu. Ayının yüreğinin büyük olduğunu, yenilirse öfkeden çatlayacağını söylüyor ve ayı psikolojisine hakim olduğu izlenimi veriyordu. Hayvana bu kadar zulüm yaparken hislerine karşı hassas olması ve ayının bu kadar gururlu olması anlatıcıya garip görünür.

TEMALAR

Sevgi Anlatıcı, aylara olan özel ilgisini ve sevgisini deneyimlerine göndermelerde bulunarak paylaşır. Ayların özelliklerini sıraladığını ve ayları övdüğünü görülür. Anlatıcı aylara karşı özel bir sevgi besler, ayların Çingeneler tarafından zorlandığını bilir fakat Çingenelerin gösterileri yasaklanınca da ayları göremediği için üzülür.

Sömürü Normal şartlarda insanlarla karşılaştığında onu alt edebilecek aylar, Çingeneler tarafından özgürlüğü elinden alınınca ve şiddetle kontrol edilince boyun eğmek zorunda kalıyordu.

AHLAK HUMMASI

KİŞİLER

Bey Başkasına aşık olarak ilk eşinden ayrılmıştır. Aşık olarak evlendiği ikinci eşini de aldatıyordu. Fakat karısının sadakatsizliğinden de şüphelenir ve bu duruma öfkelenir.

Hanım Kocasının kendisini aldattığını çoktan öğrenmiş olan kadın Fazıl ile aşk yaşamaya başlamıştır. Kocasından ayrılıp üçüncü evliliğini yapmak ister. Kurnaz, hesapçı ve kadınların dünyasına dair sorgulamaları olan bir karakterdir.

Fazıl Evli bir kadına aşık olmuştur ve ona kavuşmayı bekliyordur.

ÖYKÜ

Kocanın baskısı Karı koca tartışıyorlardır. Kocasını her gün onu sorguya çektiği için Hanım bunalmıştır. İlişkilerini sevgilerini sorguluyor gibidir. Sorduğu sorular, söyledikleri karşısına karısının söylenmeleri kocasını iyice şüphelendirir. En sonunda aralarındaki bu gerginliği bitirmek istediğini söyleyen karısı ne sorarsa sorsun doğru söyleyeceğine söz verir. Ama kocasından da Asyalılar gibi erkeği kayıran bir bakış açısıyla değil Avrupalı gibi davranacağına söz vermesini ister. Adam karısına söz verir. Ama nihayetinde Türk olduğu için tamamen de Avrupalı gibi düşünemeyeceğini belirtir.

Kocanın şüpheleri Karısına sırasıyla üç soru sorar. Birkaç zamandır aralarındaki ilişkiye gölge düşürecek bazı belirsizlikler olduğunu savunur. Karısı haklı olduğunu söyler. Bu kısımda aralarındaki söz uzar. Kocasını, başka bir adamla evliyken kendisine aşık olup eşini bıraktığı için aynı şeyin kendi başına da gelebileceğini, onunla nikahlıyken başkasını sevme ihtimali olduğunu söyler. Kadında ihtimal olabileceğini belirtir. Fakat kocası kadının bunu kabul etmesinden sonra öfkelenir. Bunu hangi milletten bir erkeğin yüzüne söylese kaldıramayacağını savunur. Fakat karısı da altta kalmaz. Çünkü kocası da evli olduğu halde ona aşık olup, karısını bırakıp onunla evlenmiştir. İki de aynı durumdadır. Sadece kendisinin bu ihtimalden sorumlu tutulmasını haksızlık olarak görür. Konu bu açıdan biraz tartışılır. Sonunda kocası diğer sorusuna geçer. Onun üzerine birini sevme ihtimalini kabul ettiğine göre, bunun hala ihtimal mi yoksa gerçekleşmiş bir olay mı olduğunu öğrenmek ister. Kadın 'hayır' diyerek yanıtlar ama adam kabul etmez. Biraz önce bu tür bir durum varmış gibi konuştuğunu, ona yalan söylediğini iddia eder. Hakikati öğrenmek istediğini söyleyerek ısrarcı olur. Sonra da dolabı göstererek, hakikatin bu kilitli dolapta olduğunu bildiğini söyler, anahtarını ona vermesini ister. Kadın dolapta böyle bir kanıt olmadığını savunuyordu. Anahtarını vermekte inat eder. Karı, koca inatlaşırken en sonunda karısı bir teklifte bulunur. Kocasını, kütüphanesindeki kilitli çekmecenin anahtarını ona verirse o da dolabın anahtarını verecektir. Adam bir an donup kalır. Erkek esrarının kadın esrarına benzemediğini söyleyebilir. Fakat karısı iyice öfkelenir. Erkeklerin beş kadınla birden evlenip kadının hiçbir şey diyememesi, isterse karısını dövebilmesi, ne isterse yapabilmesi hakkı vardır. Fakat kadının hiçbir sırrı bile bulunmamalıdır. Bu geleneklere karşı çıkar. Bu düşüncelerden nefret ettiği, onu da bu faziletlere sahip biri sandığı için evlendiğini ama yanıltığı söyler. Eğer dolabın anahtarını verirse kütüphanenin anahtarını verip vermeyeceğini sorar ve kocası kabul eder.

Koca, sözünü tutmaz Dolabın anahtarını alan koca hemen dolabı açar ve karıştırır. Fakat uygunsuz hiçbir şey bulamaz. Karısından şüphelendiği için özür diler. Kadın çekmecenin anahtarını istediğinde ise veremeyeceğini söyler. Verdiği sözü tutamayacaktır çünkü çekmecedeki devlete ait gizli belgeler vardır ve kimseye gösterme yetkisi yoktur. Kadın buna inanmaz ve bundan sonra namusu üzerine verdiği sözden döndüğü için ondan hakareten, nefretten başka bir şey beklememesini söyler. Adam hemen odadan çıkar gider ve kendini hızlıca sokağa atar.

Gizli sevgiliye yazılan mektup Kadın, kocasının arkasından birkaç kahkaha atar ve yatak odasının kapısını kilitler. Mektup yazmaya başlar. Mektubu sevgilisi Fazıl'a yazıyordu. Kocasını nasıl evden kaçırdığını, ona oynadığı oyunu anlatır. Günlerce dolabın içinde esrarengiz bir şey var gibi davranmış ve rol yapmıştır. Kocasını bu sebeple dolabı açmak istemiştir. Aslında sevgilisinden gelen mektupları bir kurabiye kutusu içinde, üstünde bir sürü tokalarla yatak altında saklıyordu. Kocasının çekmecesini de farklı anahtarlarla çoktan açmış, içinde ne olduğunu öğrenmiştir. Onu aldattığını biliyordu, hatta kadının fotoğrafını, kadına yazdığı mektupları görmüştür. Bu kısımda kadına ve kocasına hakaretler ederek mektubu sürdürür. Planı ise, kocası ihaneti öğrenip boşanmayarak intikam almaya kalkmasını diye onu köşeye sıkıştırarak kendisini bırakmasını sağlamaktır. Son mektubunda beklemeye ve onsuza

olmaya tahammülü kalmadığını söyleyen sevgilisine sabırlı olmasını söyler. Aşkları bekledikçe büyüdüğünden memnuniyet duyduğunu yazar. Mektubu sevgilisi Fazıl'a bazı öğütler vererek ve kadın, erkek ilişkileri hakkında düşüncelerini belirterek sürdürür. Erkeklerin kadınları aldatması karşısında kadınların da bir erkekle onu aldatıp intikam alabileceğini, kadın aldatınca en büyük hakaretler layık görünürken erkeğin aldatmasının bu kadar önemli görünmemesindeki adaletsizliği kabul etmediğini söyler. Mektubun sonunda bu aşk sarmalında, herkesin birbirini sevdiğini ve ne kadar karışık hayatları olduğunu yazar. Buna ahlak humması dendiğini belirtir. Aşk sözcükleri ile yazısını bitirir.

TEMALAR

Aldatma/Evlilik Aşk ve evlilikte, kadın ve erkeğin birbirine olan ilgisinin zamanla azalabilmesi durumunun, aldatma ve kandırmanın çok sık yaşandığı anlatılmaktadır. İki cins arasında, aşk etrafında dönen bu çıkmaz ahlak humması olarak değerlendirilir. Kadın başkasını seviyor, başkası onu seviyor, kocası hem karısını hem metresini seviyordur. Herkesin birbirini aldattığı karmaşık bir durum söz konusudur.

KARAKTER ANALİZİ

Hanım (Uyanık)

Karakter Kurnaz, akıllı ve ilişkilerde erkek olmanın avantajlarını eleştiren bir kadın karakterdir. İlişkilerde kadın ve erkeğe yönelik adaletsiz yaklaşımlardan rahatsız olmaktadır. İki evlilik yapmıştır ve ikisinde de eşlerini aldatmıştır. Konuşkan ve baskın bir karakter olduğu anlaşılmaktadır.

Aktivite Öyküdeki kadın karakterin, sosyal aktivitelerine pek yer verilmemiştir. Ev hanımıdır. İki evliliğinde de başka adamlara aşık olmuştur. İkinci evliliğinde Fazıl ile gizli aşk yaşamaktadır ve ona kısa sürede kavuşmak için kocasından kolay şekilde boşanma planlarını yapmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Alaycı/Kurnaz Hanım, kocasını kolayca kandırdığı için sürekli kocası ile alay etmektedir. Aşk mektuplarını dolapta saklıyor izlenimi veriştir ama mektuplar yatağın altında, tokaları koyduğu kutuların içindedir. "...Herif nasıl bir sevda bombasının üzerinde uyduğunun hiç farkında değil. Şimdi kocamın benden zeki olduğunu hangi akıllı iddia edebilir? Zavallı hımbıl şelaki. Gönlümün anahtarını kaybetmiş de dolabinkini arıyor."

Baskın/Öz güvenli Erkeklerin kadınlara olumsuz özellikler yükleyip kendilerine mert gibi ünvanlar yakıştırmaktadır. Fakat kadın bu durumun gerçekdışı olduğunu söyler. "Siz bize her iftirayı attıktan sonra gönlümüzü avlamak için cinsi latif diyorsunuz. Bize size bütün o erkekçe böbürlenmelerinize, reculiyet iddia ve tefehhürlerinize rağmen cinsi zayıf diyeceğiz. Çünkü her yerde polad kesilerek kadın karşısında sıfırı tüketirsiniz. Böyle olduğunu inkar et bakayım. Ha vallahi hakikati sonra pek acı derslerle beynine sokarım."

ASANSÖR

KİŞİLER

Dilpesend Mansur Paşa Konağı'na satıldığında çok küçük bir Çerkez kızıdır. Sekiz yaşlarında güzel şekilde bel ve ayak bağlamasını öğrenmiştir. Sık sık Paşa efendinin romatizmalı ayaklarını ve hanımın parmaklarındaki kulunçları ovardır. İki evlilik yapmıştır ve zor bir yaşamı olmuştur.

Saadet Dilpesend'in kızıdır. Babasız büyümektedir. Dilpesend'in ölümü ile konakta kalır ve annesinin izinden yaşamaya başlamak zorunda kalır.

İshak Efendi Altmış yaşlarında, esmer, bünyesi kuvvetli bir adamdır. İlk evliliği bir zenci çıraktır. Sefaletten vefat etmiştir.

ÖYKÜ

Dilpesend'in konaktaki yaşamı Dilpesend, küçük yaşta Paşa Efendi'nin konağına köle olarak gelir ve hizmete başlar. Küçükken güzel ve yeteneklidir. Paşanın romantizmalı ayaklarını ovarken bir taraftan riyakarlıkla eğilip ve şiş uzuvlarını öperek ne kadar mübarek olduğunu söylemektedir. Evin büyük hanımın parmaklarındaki kulunçları da ona hiç zara vermeden bir tek o almaktadır. Fakat zaman geçtikçe Dilpesend çirkinleşmeye başlıyordu. Ayak öperek yaptığı bu masörlüğü bile zaman geçtikçe ona çok görürler. Onun işine güzel görünen kızları verirler. En ağır ve en pis işler ise ona yaptırılmaya başlanır. En sonunda kadın henüz kırkında yokken yüzüne bakılmayan elli yaşlı bir kadın görünümünü alır.

Dilpesend'in azat oluşu Vaktinden erken buruşup, kararlı, sersemleşir bazen bunamış gibi olur. Demirbaş eşya gibi evlattan evlada miras kalır. Çocukları hep o büyütür, bezlerini yıkar ama çocuklar büyüdükçe onların dayağını yer durma gelir. Bir gün konağın en kıymetli hanımı hasta olur ve iyileşmesi için adak adanır. Adakların sonunda acil iyileşmesi için Dilpesend'in azat edilmesi aht olunur. Küçük hanım kurtulunca kadın azat olur. Fakat gidecek yeri yoktur. Ne yapacağını da bilmiyordu. Artık efendileri de eskisi gibi zengin değildir. Sadece namları kalmıştır.

Dilpesend'in çileli evliliği Bir iki yıl bu şekilde geçer. Sonunda Dilpesend'e bir talip bulunur ve hemen evlendirilmek istenir. Sarhoş bir adamdır ve yatalak annesi vardır. Evine eş değil adeta hizmetçi arıyordu. Kadın evlenince evinin hanımı olur ama köşkten daha çok yorulur. Her iş ona bakar, kayınvalidesi ile de ilgilenir. Kocasını da içtikçe onu dövmeye başlar. Komşular evlilikte böyle şeylerin normal olduğunu söyler ve Dilpesend olanlara katlanır. Bir süre sonra hamile kalan kalır ve zor bir doğum geçirir. Kırkı çıkmadan ev işleri ile ilgilenmeye, üstüne bir de çocuk bakmaya başlar. Artık iyice zorlanır. Ev işlerinde aksaklıklar oldukça da kocası onu döver. Bir akşam kadına öfkesi artar ve dövmekle sakinleşmez. Dışarı çıkıp bir süre sonra bir tabancayla gelir. Tabancayla kadını öldürmeye teşebbüs eder ama sarhoşlukla isabet ettiremez. Komşulara sığınan Dilpesend kocasından ayrılır, kızını da yanına alarak konağa döner.

Dilpesend konağa döner Konağa girerken taşlarını öper. Onu tekrar köle yapmaları için yalvarır. Orada insan yüzü görebiliyor, yapılan işler de paylaşılıyordu. Fakat geri döndüğünde pek istemediğini anlar. Kızı ve onun varlığı herkese artık ağır geliyordu. Hiç rahat edemez. Bu halde konakta bir süre yaşar. Kadını evlendirmek isterler ama talibi hemen çıkmaz. Dilpesend de sarhoş değil dindar koca istediğini söyler. Sonunda kızıyla onu kabul edecek birini bulurlar. Adam yaşı ileri olmasına rağmen dinçtir.

Dilpesend'in ikinci evliliği Dilpesend'in yeni evi türbe gibidir. Güneş girmeyen, yosunlu bir sokakta, mezarlığa bakan küçük bir evdir. Kocasını İshak Efendi, onu evden çıkarmıyor, çok yemenin, çok giymenin, isyan etmenin günah olduğunu söylüyor, ne olursa olsun evlilikte kocasına karşı gelmemesini tembihliyordu. Kadın evde neredeyse aç kalacak kadar bir iki besinle beslenirken, kendisi verdiği vaazlerde, mevlitlerde, davetlerde çok güzel besleniyordu. Dilpesend dışarı çıkmak istese kocası izin vermiyordu. Kadın hiç kimseyi görmeden, evden çıkmadan, yaşar ve her mahrumiyete katlanır. Fakat kendisinden memnun olan kocası, Saadet'ten pek hoşlanmaz. Küçük kız ne yapsa günahkâr, hatalı oluyor, adam çocuğa rahat vermiyordu.

Konaktakilerin ziyareti Epey zaman geçer. Konaktaki kadınlar Dilpesend'i ziyarete gelir. Onu iyice çökmüş ve zayıflamış görürler. Dışarı çıkarmak isterler ama kadın kocasının izin vermediğini söyler. Bu arada komşular eve açık giyinmiş kadınların girdiğini görüp kapıya toplanmıştır bile. Konaktan gelenler Dilpesend'in çarşafını giydirip zorla gezmeye çıkarırlar. Havası değişsin diye uğraşırlar. En sonunda da bir mağazaya girerler. Asansöre binip üst kata çıkarken Dilpesend'i mahallen biri görür. Kendisi çarşaflıdır ama kızından onu tanımıştır.

Dilpesend'in ölümü Akşam İshak Efendi'yi yolda gören komşu gördüklerini anlatır. Asansörün nasıl bir şey olduğunu da bilmediğinden, asansörde onlara eşlik eden adamların karısını gökyüzüne doğru çıkardıklarını söyler. Yalan yanlış şekilde gördüklerini yorumlar. İshak Efendi çok kızar. Karısının ihanet ettiğini komşusunu şahit göstererek herkese kanıtlar ve kadın mahalleden kovulur. Tekrar konağa döner. Artık konakta da istenmiyordu. Çünkü o kadar kötüleşmiştir ki elinden hiçbir iş gelmiyordu. Sekiz ay sonra da ölür.

Saadet'in kaderi Kızı Saadet'e miras olarak mal mülk bırakamaz ama sefalet, cinnet ve illetler miras kalır. Saadet, efendiler tarafından ayak ovmaya, kulunç kırmaya, etek öpmeye alıştırılır. Zayıfların hayatının ancak bu şekilde devam edebileceğini küçük yaşta öğrenmek zorunda kalır.

TEMALAR

Cehalet Dilpesend'in, cahil olması sebebiyle hayatını değiştirememesi, yanlış veya batıl bilgilerle onu yönlendirenlerin etkisinde kalması öykünün ana konusudur. Bu sebeple kaderini değiştirememiş, kızının hayatını da etkilemiştir. Komşu kadınların Dilpesend'e evlilikte şiddet olaylarının olabileceğini söylemesi, İshak Efendi'nin hiçbir koşulda kocasına karşı gelmemesi ve her şeye tahammül göstermesi yönündeki telkinleri de cahillik temasına örnek gösterilebilecek durumlardır.

KARAKTER ANALİZİ

İshak Efendi (Bencil)

Karakter İshak Efendi dindar görünen, dini bilgisi hayatını kazanan bir karakterdir. Fakat karısına telkin ettiklerinin bir kısmını kendisi hiç uygulamamakta, kadını ise çok sıkmaktadır. Bencil, katı ve cahil biridir. Saadet'e olan tavrında da duyarsız ve merhametsiz olduğu anlaşılmaktadır.

Aktivite İshak Efendi, eşini evden çıkarmayarak, fazla yeme, giyinme, eğlenme gibi her türlü aktiviteyi günah sayarak eşini bu konularda baskılar ve evin giderlerini bu şekilde yarıya indirir. Fakat kendisi arkadaşlarını, davetleri, cenazeleri, hatim ziyafetlerini hiç kaçırmamaktadır. Bazen vaaz vermektedir. Sık sık gittiği bir Türk aşçı vardır ve bu aşçının terbiyeli düğün çorbası, et kızartması, yassı kadayıfının müdavimidir.

ÖRNEK ANILAR

Bencil İshak Efendi, kendisi dışarıda her türlü lezzetli yemeği yer ve karısına verdiği nasihatleri, kanaat öğütlerini kendisi hiç uygulamaz. Kadın iyice zayıflarken kendisi kallavileşir. "Zevcesinin midesini has ekmeye alışmak günahından sakınmak için eve imareten fodla getirir. Cuma akşamları pilav zerde, sabahları sade suya çorba... Alt tarafı zerzevat haşlaması."

Cahil/Katı/Dar görüşlü İshak Efendi, dini bahane ederek karısına bir sürü yasak koyar. Cehaletinden dolayı batıl bilgiler öne sürmektedir. "Yok olmaz, kadın kısmına sokak haramdır."

Merhametsiz/Anlayışsız İshak Efendi, Dilpesend'in kızı Saadet'e karşı da anlayışsızdır ve merhametsiz davranır. "İshak Efendi zevcesinin her halinden memnun, küçük kız Saadet'ten hoşlanmıyordu. Bu zavallı çocukcağız nerede gezinse terbiyesizlik, itaatsizlik, günah sayılır, elini nereye dokundursa mekruh olurdu."

Dilpesend (Mutsuz)

Karakter Dilpesend'in küçücükken köle olarak konağa verilmiştir. O günden sonra yaşamı sıkıntıyla, baskıyla, aşağılanmayla geçmiştir. Aşağılanmalarına, ezilmelerine, hırpalanmalarına karşı sesini hiç çıkartmamış, hep itaatkar davranmıştır. Mutsuz bir hayatı olmuştur. Cahil bir kadın olduğu için kendine güvensizdir, herkesin sözüne bakar ve hayatını değiştirmek için hiçbir şey yapamaz.

Aktivite Küçüklüğünden beri verildiği konakta köledir. Paşa ve ailesine hizmet eder. Uzun süre kendisine talip çıkmaz ve evlenemez. Oldukça yıprandıktan sonra başından iki evlilik geçmiştir ve ikisinde de kocaları tarafından aşağılanmış, değersiz görülmüş ve fiziksel, psikolojik şiddet görmüştür. Dilpesend'in hayatı bütün gün ev işleri yapmakla, hizmet etmekle geçmiştir. Köle olduğunda da, azat edildiğinde de, kendi evinin hanımı olduğunda da durum değişmemiştir.

ÖRNEK ANILAR

Mutsuz/Yorgun "Yatalak kaynanasını yukarıdan yediriyor, aşağıdan temizliyordu. Bütün ev işi üzerinde idi. Süpürmek, yıkamak, pişirmek. Hanımlığı neye yaradı? Esareti zamanından ziyade şimdi hizmetten bunalıyordu. Konakta iken hiç olmazsa el olanakları vardı. Şimdi burada yalnızdı. Her şey, her iş onun eline bakıyordu."

İtaatkar/Endişeli Konaktan gelen kadınlar, Dilpesend'i hiç iyi görmeyerek hava aldırmaya çıkarmak isterler. Fakat kocası yasakladığı için korkar ve bu teklifi kabul etmez. "A izin almadan nasıl giderim kadıncığım? Bana bundan da mı dayak yedirteceksiniz?"

Pasif/Kendine güvensiz/Mağdur Kocasından hakaretler işiten, dayak yiyen Dilpesend olanlar karşısında kendini çaresiz hisseder. Kocasına itaat etmesi ve her şeyi olduğu gibi kabul etmesi gerektiğine inanır. "Sarhoştan bila kabahat ilk dayağını yediği vakit izdivacının henüz ikinci aynı doldurmamıştı. Pek gücüne gitti. Üç gün ağladı. Konu komşu ona: 'Ağlama, zararı yok. Kocandır, hem döver hem sever.' Diyorlardı. Vakıya öyle idi. Bu pek fena muameleler arasında zevci ona dünya lezzetinden tattırmıştı."